

УДК 007:304

Леся Біловус

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США ЯК ТРАНСЛЯТОР ДІЯЛЬНОСТІ ШКІЛ УКРАЇНОЗНАВСТВА ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У статті зосереджено увагу на інформаційному просторі українців США, проаналізовано періодичний матеріал «Свободи», «Слова і Часу», «Українського слова», «Мосту». Висвітлено діяльність шкіл українознавства, їх роль у формуванні та збереженні національної ідентичності прийдешнього покоління.

Ключові слова: національна ідентичність, інформаційний простір, українська діаспора, школи українознавства

Bilovus L.

INFORMATION SPACE US UKRAINIAN DIASPORA AS A TRANSLATOR ACTIVITY OF UKRAINIAN SCHOOLS REGARDING THE PRESERVATION OF NATIONAL IDENTITY

The article focuses on the Ukrainian information space US, analyzes periodic material «Svoboda», «Chas i Podii», «Ukrainske slovo», «Mist». Presented the activities of Ukrainian schools and their role in shaping and maintaining the national identity of the next generation.

Key words: national identity, information space, Ukrainian diaspora, Ukrainian school.

Біловус Л.

ИНФОРМАЦИОННОЕ ПРОСТРАНСТВО УКРАИНСКОЙ ДИАСПОРЫ США КАК ТРАНСЛЯТОР ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛ УКРАИНОЗНАВСТВА ОТНОСИТЕЛЬНО СОХРАНЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ

В статье сосредоточено внимание на информационном пространстве украинцев США, проанализирован периодический материал «Свободы», «Слова и Время», «Украинского слова», «Моста».

Отражена деятельность школ украиноведения, их роль в формировании и сохранении национальной идентичности будущего поколения.

Ключевые слова: *национальная идентичность, информационное пространство, украинская диаспора, школы украиноведения.*

Сучасні глобалізаційні процеси у всіх сферах життя людства змушують багатьох, як не дивно, до протилежного – пошуку свого коріння, своєї генези та збереження їх. Не є винятком у цьому й українська нація, тим більше, що тривалі періоди перебування «під кимось» не сприяли збереженню національної свідомості, особливо на материковій Україні. Українці в діаспорі мали для цього більше можливостей, однак були змушені теж боротися з різними проявами асиміляції до чужого середовища існування. Одну з найважливіших ролей щодо збереження української самості за кордоном, чинником становлення діаспори як етнокультурного феномену, особливо у США, відіграла освіта, зокрема, школи українознавства. Наша діаспора на північноамериканському континенті докладає значних зусиль у цьому напрямі, враховуючи рівень своєї інтеграції в американське середовище. Дослідники недаремно називають західну діаспору «другою легенєю» українського народу, яка в тяжкі для нього часи давала можливість не загубитися на шляху історичного поступу, а чисте і свіже повітря в неї постачали саме школи українознавства. Тому й не дивно, що практично в кожному номері періодичного видання української діаспори США опублікований матеріал, що так чи інакше стосується питань освіти та викликів, що стоять сьогодні перед нею, а тому метою нашого дослідження став аналіз інформаційного простору українців в Америці щодо діяльності шкіл українознавства та їх ролі у збереженні національної ідентичності нашої діаспори.

Наші попередники, досліджуючи різні аспекти побутування української діаспори (Божук Л. [1], Недошитко І. [17], Чекалюк В. [22] та ін.), не зосереджували особливої уваги на порушеній нами проблемі.

Природно, що більшість шкіл у США, заснованих ще на початку минулого століття, існують і сьогодні завдяки великому духовному й інтелектуальному капіталу, що був закладений у них від самого початку. Ці навчальні заклади не тільки розвивають дитину фізично та розумово, а й забезпечують її національне виховання, формують національну свідомість, що є основою національної ідентичності: «Українська школа в діаспорі має дати українській

молоді не тільки певний обсяг знань. Школа має виховати її і вчинити повноцінним членом національної спільноти, має не тільки вишколити ум, але і виховати серце та вчинити молодь здібною діяти в інтересах української спільноти» [19].

Alma mater української громади – **школа св. Миколая в Чикаго**. Українська громада в цьому місті є чільним провідником у сучасній історії українців за межами Батьківщини. Важко переоцінити роль цієї спільноти – чи не найбільшої на теренах Північної Америки. Унікальність її існування полягає також і в тому, що представники попередніх хвиль еміграції створили маленьку країну в країні, сформувавши головні суспільні інституції – церкви, фінансові установи, школу, громадські організації, ЗМІ. Запорукою подальшого існування та розвитку будь-якої соціальної спільноти є виховання наступних поколінь у відповідному дусі відданості та шанування цінностей цієї спільноти. Тому особливого значення набуває заснування щоденної школи св. Миколая для дітей української діаспори в Америці, навчання в якій дозволяє уникнути повної асиміляції в американському суспільстві [8]. Для неї характерною є незмінна атмосфера родинності, любові та традиційного виховання. Важливо відзначити, що чи не кожне свято в цьому навчальному закладі розпочинається з виконання двох державних гімнів – Америки та України. Школа св. Миколая дозволяє зберегти своє «Я» українській діаспорі на чужині, адже освітня установа пов'язана з громадою, інтерактує з нею. І діти, які виростають у цій школі, можуть поїхати жити в Африку, чи в Азію, чи в Австралію, та разом із цим мати духовний зв'язок із українською громадою.

Заходами Конференції Українських Молодечих Організацій при УККА 25 січня організована українська молодь СУМ і Пласту та за співучасті учнів Школи Українознавства «Рідна Школа» в залі школи св. о. Миколая, щоб спільно «пригадати, відзначити і не забути тих наших героїв, які своєю кров'ю вписалися на сторінках нашої історії». Хочеться зазначити, що хоча такі програми і короткі, але завжди до цього молодь ставиться відповідально, з належною підготовкою [16]. Із плином часу Крути стали для української молоді своєрідним учителем, прикладом і натхненням. Здається, чим далі віддаляємось від тієї дати, тим більше усвідомлюємо її вагомість і значення для українського народу. Приємно, що молодь не забуває героїв Крут, а згадує їх і на їхньому прикладі вчиться любити свою Батьківщину.

Травень-червень для малих українців Чикаго – це період, сповнений приємних турбот. Завершення навчання, причастя, звітні концерти шкіл мистецтв, відвідування музею – усе це перетворюється у веремію радісних подій, які завершальним акордом позначають черговий навчальний рік. Важливим чинником таких свят постає наявність українського духу, українських традицій. Так, на «Шоу талантів» у школі св. Миколая вихованці демонстрували класичні українські твори та український музичний фольклор. Такий день є пам'ятним для учасників та їхніх батьків, а також ще одним приводом спільноті – пишатися новими талановитими поколіннями етнічного українського походження [9].

У школі св. Миколая підтримують не тільки загальні українські й католицькі традиції, але й плекають традиції нашої громади в Чикаго. Зокрема, сплеск активності навколо цього навчального закладу в 2013 р. був спричинений відновленням школи. На українському фестивалі добровольці, презентуючи оновлений заклад, пропонують записувати нових учнів. «Вражає відданість колишніх учнів школи їхній альма-матер. А також те, що люди, народжені та виховані здавалося б у капіталістичній країні, пріоритетними визначають такі поняття, як духовність, релігійність, готовність служити громаді...» [7].

Із 2014 р. школа св. Миколая відзначає день, що вніс корективи в хід історії України, – вшанування пам'яті загиблих євромайдаківців. Захід влаштували у приміщенні школи за активної участі Українського національного музею та кредитівки «Самопоміч», що засвідчує спільну турботу за майбутнє діаспори. Світлини, зроблені українським фотожурналістом, пластуном Віктором Гурняком, який загинув у зоні АТО, озвучують учні-старшокласники, намагаючись відтворити атмосферу віри різних поколінь, об'єднаних боротьбою за вільну і демократичну Україну. Зі школярами також спілкуються священники, ділячись спогадами про перебування на Майдані під час Революції Гідності. Авторські вірші, написані учнями, народженими вже на американській землі, їх настрій засвідчують, що проведене свято – не просто черговий день пам'яті, це – «віче віри в сильну та нову Україну» [11].

«Рідна школа» в м. Пасейк (штат Нью-Джерзі). Як свідчать нечисленні публікації в діаспорній пресі, цей навчальний заклад – не просто уроки, домашні завдання, дисципліна та матура. Це – щось набагато більше, це один з острівців українського життя для учнів, учителів, батьків. Це – місце виховання людей,

яким небайдужа доля України, які люблять і шанують українську спадщину. Лейтмотивом діяльності «Рідної школи» в Пасейку можуть стати рядки, опубліковані в одній із статей, присвячених ювілею навчального закладу: *«Добре я учитись буду в Українській рідній школі, / Щоб свої мене любили і чужі щоб оцінили, / Щоб про мій народ всі знали, Україну шанували!»* [20]. Процитовані слова є яскравим прикладом того, що провідною метою існування «Рідної школи» є те, щоб кожен етнічний українець, котрий проживає в діаспорі, гордо та мужньо ніс у світ ім'я своєї Батьківщини та національної приналежності.

Українська Католицька Школа Непорочного Зачаття в Детройті – одна з перших і найбільших шкіл серед української діаспори в Америці. Заснована в 1936 році, школа пройшла великий і тернистий шлях. За всі роки свого існування ця навчальна установа разом з усіма священнослужителями, педагогами, батьками і родичами зробила неоціненний внесок у розвиток духовності молодого покоління. Вона стала осередком, де плекають духовні ідеї і закладається фундамент знань для майбутніх поколінь. За період свого існування школа підготувала тисячі молодих людей до ВНЗ [18]. Українська громада активно включилася в продовження справи, що розпочата їх попередниками, т.зв. «старими попередниками», тобто будови та удержання церков, шкіл та інших українських установ. Усім відомо, що молодь – це майбутнє кожної нації, і треба подбати, щоб молоді люди змалку ставали не лише добрими громадянами Америки, але й не забували про своє українське походження. Школа Непорочного Зачаття виховує дітей в Америці не лише для американського життя, але і для України [3].

Школа українознавства Об'єднання українців Америки «Самопоміч» у м. Нью-Йорк. Не тільки вимирання народу призводить до зникнення мови, а й, навпаки, умирання мови спричиняє зникнення народу. А що ж чекає на українську мову на теренах американської землі? Із перших років перебування на американському континенті іммігранти з України вибудовували своє організаційне життя, прагнучи адаптуватися до місцевих умов та зберегти свою етнонаціональну самобутність. Яскравим прикладом цього є відкриття Школи українознавства Об'єднання українців Америки «Самопоміч» (ОУА). Цей навчальний заклад не дає загинути українському слову серед громади в США. Адже Школа українознавства ОУА «Самопоміч» є однією з найбільш представницьких суботніх шкіл штату Нью-Йорк. Місія школи полягає в низці

положень: вивчення розмовної української мови; набуття знань у читанні та письмі; здобуття базових знань із історії, культури, літератури та географії України; ознайомлення з українською музикою та мистецтвом; релігійна освіта й народні традиції; участь у різних культурних заходах; забезпечення зв'язку поколінь через передачу духовних, культурних й інтелектуальних надбань українського народу. Варто зазначити, що кожен клас у школі має свої «родзинки» – щось із предметів українського побуту чи художніх виробів, аби скрізь було відчуття: школа – це маленька Україна! Директор школи українознавства сповнений патріотизму: «Українські діти повинні усвідомити, що вони – не пересічні американці, а спадкоємці величної української культури». Саме «таке виховання учнів дозволить прорости зерну українства, закладеного в серці кожного етнічного українця і можна з упевненістю сказати, що місію школи понесуть своїм дітям уже наступні покоління українських мігрантів» [2].

У газеті «Свобода» за 2014 р. вміщено повідомлення про те, що 1 лютого школа українознавства присвятила навчальний день темі Майдану. Програма дня зосереджувалася на дискусіях у класах і передбачала розповідь очевидця протестів, народного депутата України Олега Медуниці. Свою спільну підтримку Майданові засвідчили всі учні і вчителі синіми й жовтими стяжками, зав'язаними навколо рук, а дискусії закінчилися хвилиною мовчання в пам'ять про загиблих на Майдані та молитвою за збереження миру і підтримки Майдану. Протягом дня молодші учні разом зі своїми вчителями обговорювали ситуацію в Україні й розглядали теми Майдану. 2 лютого всі учасники шкільного життя взяли участь у панахиді за тими, які загинули на Майдані, а також за жертвами бою під Крутами в 1918 р. Панахида була відслужена у храмі св. Юра [21]. Завдяки цій Школі українознавства учні та їх родини мають можливість спілкуватися українською в американському середовищі [5]. Цей національно-виховний освітній заклад дає дітям нагоду вивчати рідну мову, літературу, історію, географію, культуру, прищеплює християнські цінності [6].

На острові Манхеттен, в історичній околиці, званій «Східним селом», де колись була ферма основоположника Нью-Йорку голландця Петра Стайвезанта, розташована **школа св. Юра** – кузня українського християнського виховання, у якій українці та й діти неукраїнського походження вивчають математику, хімію, англійську мову та літературу, світову й американську історію, україн-

ську мову, співають українські пісні та прославляють Бога в Літургії Івана Золотоустого. Таких цілоденних українських шкіл в Америці мало. А коли зважити, що школа навчає майже від раннього дитинства до вступу в університет і дає серйозний освітній вишкіл з українським смаком, то таких шкіл у США – лише дві [15].

Школа українознавства ім. Лесі Українки в м. Сіракузи (штат Нью-Йорк) має велике значення для молоді, громади та цілого українства в діаспорі. Основний вектор діяльності школи – спілкування українською, бо якщо пропаде мова, пропаде молодь, а з нею – нація. Сіракузька громада виконує своє патріотичне завдання щодо молоді й України, щоб нові покоління продовжували справу своїх попередників, цитуючи Юрія Шевельова: «Не шукайте України біля Дніпра, шукайте її також у Нью-Йорку, Лондоні, Харбіні, на заході нашого суходолу. І там її знайдете» [4]. Важливим внеском для розвитку і збереження української ідентичності за кордоном є те, що Школа українознавства ім. Лесі Українки проводить різного роду тематичні вечори для своїх вихованців та їх родин. Так, наприклад, у травні школа вшанувала пам'ять Івана Франка літературно-музичним вернісажем «Нам пора для України жити». Найважливішим моментом свята була подорож-перегляд прозірок із Батьківщини І. Франка. Діти також підготували виставу, декламували твори письменника. Метою проведеного заходу було навчити та виховати майбутнє нашої держави – дітей, щоб кожен із них зрозумів, що справді «пора для України жити», бо вони – її нащадки; але жити для неї так жертвовно, як це розумів І. Франко [10].

Українська школа в м. Палатайн (штат Іллінойс) ласкаво відчиняє двері для всіх, хто бажає вивчати рідну мову, історію, традиції та культуру свого народу. Тут створені найкращі умови для освітньо-культурного розвитку прийдешнього покоління: працює гурток українського танцю, спортивні секції, вокально-інструментальний ансамбль «Водограй». Щорічно у школі проводять конкурс «Герої України» для учнів старших класів, що присвячений національним героям та окремим історичним подіям ХХ-ХХІ ст. І коли випускники отримують заслужені нагороди, душа наповнюється щастям і гордістю за прийдешнє покоління української молоді в Америці.

«Наша Українська Рідна Школа» у Філадельфії. Українська еміграція, що прибула на територію Америки після Другої світової війни, великими зусиллями й жертвенною працею зуміла зорга-

нізувати широку мережу українознавчих шкіл. «Наша Українська Рідна Школа» у Філадельфії – одна з найбільших і найкращих щодо навчання серед українознавчих шкіл США. Навчальну програму тут розробляють так, щоб задовольняти вимоги і потреби не лише тутешніх учнів, а й новоприбулих.

Ще від свого заснування щорічно школа відзначає Шевченківські дні. Також у березні проводять День української літератури, який радує виставкою літературних творів не лише українською мовою, а й українськими творами іноземною мовою. Учні молодших класів готують цікаві вистави; костюмовані сценки [12]. 22 січня вся шкільна громада збирається на свято в честь борців-героїв Визвольних Змагань. Учні старших класів детально розповідають іншим про січневі події 1918-1919 рр. та про сумні роковини загибелі молодих вояків УНР у бою під Крутами 29 січня 1918 року. Згадують загиблих і піснями, описуючи картини з бою, мужні постаті вояків. У доступній для дітей формі вкладено глибокий національно-патріотичний зміст [14]. У листопаді у школі відзначають дві незабутні дати: коли у столиці замайорів синьо-жовтий прапор і була утворена Західна Українська Народна Республіка та роковини Митрополита Андрія Шептицького. Учні взято готуються до цієї події, згадуючи картини життя великого мужа, співаючи українських пісень, декламуючи вірші. Приємно, що й далеко від рідної землі не забувають імена тих, кому ми вдячні за відродження України. А це, у свою чергу, ще раз говорить про те, що українські діти надзвичайно патріотичні і талановиті. Адже саме вони є ініціаторами і зачинателями шкільних імпрез [13]. Усі ці заходи є своєрідним стимулом для людей, які хочуть, щоб їх переживання за Україну почули. А самі факти є доказом того, що куди б не приїхав українець, своє громадське життя він починає з церкви, школи і преси.

Звичайно, шкіл українознавства в США набагато більше, однак ми обмежилися короткою інформацією лише про кількох із них, базуючись на матеріалах україномовної періодики США. Частота представлення освітніх закладів в інформаційному просторі української діаспори, вважаємо, залежить від політики школи в цьому контексті, активності дописувачів, кількості коштів на рекламу.

Література:

1. Божук Л. Перспективи розвитку освіти в українському зарубіжжі : державна політика та громадська ініціатива / Л. Божук // Вісник

Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Українознавство. – 2007. – Вип. 11. – С. 43-48.

2. Бурмака Н. Маленька Україна / Надія Бурмака // Міст. – 2013. – 07 березня.

3. Василькевич З. Доброчинний бенкет шкіл Непорочного Зачаття / Zenon Василькевич // Свобода. – 1996. – Ч. 214. – С. 3.

4. Гвозда І. Школа українознавства відзначила 55-ліття / Іван Гвозда // Свобода. – 2010. – № 26. – С. 10.

5. Глум Т. Пролунав перший дзвінок в Школі українознавства в Нью-Йорку / Т. Глум // Свобода. – 2011. – № 44. – С. 11.

6. Глум Я. Перший дзвінок у школі / Ярина Глум // Свобода. – 2012. – № 44. – С. 9.

7. Іванишин-Угриня С. Відновлення школи святого Миколая в Чикаго. Розмови з членами шкільної ради / С. Іванишин-Угриня // Час і Події. – 2013. – № 34. – 22 серпня.

8. Іванишин-Угриня С. 75 років школі св. Миколая – alma mater української громади / Світлана Іванишин-Угриня // Час і Події. – 2011. – № 45. – 09 листопада.

9. Іванишин-Угриня С. «Шоу талантів у школі Святого Миколая / Світлана Іванишин-Угриня // Час і Події. – 2013. – № 21. – 23 травня.

10. Каплун В. Школа українознавства ім. Лесі Українки вшанувала Івана Франка / Валентина Каплун // Свобода. – 2007. – № 21. – С. 11.

11. Климчак М. Герої Майдану відкрили Україні шлях до свободи / Марія Климчак // Українське слово. – 2015. – 26 лютого.

12. Клюк Г. 3 життя нашої школи / Галина Клюк // Свобода. – 1995. – Ч. 96. – С. 3.

13. Клюк-Дзівак Г. 3 шкільного життя / Галина Клюк-Дзівак // Свобода. – 1996. – Ч. 223. – С. 5.

14. Клюк-Дзівак Г. У Філядельфії школа відзначила Січневі роковини / Галина Клюк-Дзівак // Свобода. – 1997. – Ч. 31. – С. 3.

15. Лозинський А. Двері школи св. Юра в Нью-Йорку відкриті для усіх дітей / Аскольд Лозинський // Свобода. – 2013. – № 14. – С. 8.

16. Лука К. Молодь в Чикаго вшанувала героїв Крут / Костелина Лука // Свобода. – 1997. – Ч. 31. – С. 3.

17. Недошитко І. Р. Інформаційний простір українців у США / Ирина Недошитко // Гілея : науковий вісник [зб. наук. праць] / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2012. – Вип. 58. – С. 688–696.

18. о. Даниїл. Святування 75-річчя школи Непорочного Зачаття / отець Даниїл // Свобода. – 2011. – № 47. – С. 17.

19. Семчишин М. Напрявні української виховної системи / М. Семчишин // Другий Світовий Конгрес Вільних Українців : Матеріали. – Торонто ; Нью-Йорк ; Лондон, 1986.

20. Сорока О. Святкування ювілею Рідної школи в Пасейку / Ори-ся Сорока // Міст. – 2012. – 9 лютого.

21. Ференцевич К. ШУ Вітала гостя з Майдану / Ксеня Ференце-вич // Міст. – 2014. – 06 лютого.

22. Чекалюк В. В. Трансформація проблеми самоідентифікації українців на шпальтах газети «Свобода» у період із середини 40-х до кінця 90-х років ХХ ст. : [Електронний ресурс] / В. Чекалюк // Режим доступу : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2336>.